

Nr 62.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1918 kl. 3 e. m.

Utlåtande angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

A. **Det civila pensionsväsendet.**

1:o) I en inom andra kammaren väckt motion, nr 195, har herr *Lovén* med instämmande i motionens syfte av ytterligare tre av kammarens ledamöter hemställt,

»att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagen av den 4 juli 1910, angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar, att tjänsteman, som entledigas eller avgår från sin tjänst, må äga rätt återbekomma erlagda pensionsavgifter eller, om detta icke kan vinna riksdagens bifall, de av tjänstemannen erlagda avgifterna överföras till allmänna folkpensioneringen enligt härför av Kungl. Maj:t närmare utarbetade bestämmelser.»

Angående dispositionen av vissa enligt lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar erlagda pensionsavgifter.

Till stöd för motionen har anförts följande:

»I lag angående rätt till pension för tjänsteman vid statens järnvägar av den 4 juli 1910 föreskrives i § 17, att delägare icke äger rätt återbekomma erlagda pensionsavgifter under andra förhållanden än att övergång sker till annan statstjänst, med vilken är förenad skyldigheten att tillhöra pensionskassa. Att en dylik bestämmelse införts i lagen, har måhända sin orsak dels i det förhållandet, att vid tiden för denna lags antagande den allmänna folkpensioneringen då ännu icke var

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 8 saml. 52 häft. (Nr 62.)

verklighet, dels ock att man torde utgått från den förutsättningen, att man vid den ordinarie anställningen vid ett statens kommunikationsverk av den omfattning och stabilitet, som statens järnvägar i och för sig är, förutsatt, att någon avgång ur tjänsten, annat än i något enstaka fall, näppeligen skulle ifrågakomma. Dessutom torde man haft den uppfattningen, att pensionsavgifter i allmänhet icke böra återbetalas på annat sätt än som pensionsförmån, en uppfattning, som tidigare oftast framförts såsom ett försäkringstekniskt problem, som med tillämpningen av andra principer skulle vara synnerligen svårt att lösa.

Emellertid torde uppfattningen på hithörande område under senare tiden ha visat en förändring därutinnan, att man anser skäl föreligga att återfå till pensionskassa erlagda avgifter. Sålunda har i förnyade reglementet för enskilda järnvägarnas pensionskassa av den 29 april 1916 intagits ett stadgande, som berättigar delägare, som avgår ur järnvägsförvaltnings tjänst och som icke anmäler sig vilja kvarstå i kassan, att återfå tre fjärdedelar av de avgifter han enligt kassans äldre och nyare reglemente erlagt, dock utan ränta. Jämväl i Kungl. Maj:ts nädiga reglemente beträffande pensionering av icke ordinarie personal vid statens järnvägar finnes stadgande därom, att vid sådant förhållande delägaren avgår ur tjänst utan att vara berättigad till pension, och hans delägarskap i kassan sålunda upphör, skola de av honom erlagda avgifterna, under närmare angivna förutsättningar, överföras på den allmänna pensionsförsäkringen, varav han härigenom drager fördel vid sin pensionering enligt härför gällande bestämmelser. Sannolika skäl tala för, att i och med att den allmänna folkpensioneringen genomförts och blivit lagligen befast den tidigare uppfattningen om svårigheterna att återfå erlagda avgifter till en inom ett statsverk existerande pensionsinrättning måst vika för ett mera praktiskt och för delägarna i sistnämnda eller därmed jämförliga pensionskassor mera tillfredsställande ordnande av denna fråga.

Den nuvarande bestämmelsen i lagen angående rätt till pension för statens järnvägars ordinarie befattningshavare medger icke annat än under vissa villkor återbekommande av erlagda pensionsavgifter, och kunna ej heller de av befattningshavaren erlagda avgifterna vid hans avgång ur tjänst överföras på den allmänna folkpensioneringen. Delägaren måste sålunda, om förhållandena skulle påkalla hans avgång ur statstjänsten, göra en icke oväsentlig ekonomisk förlust och blir ej heller i tillfälle att draga samma fördelar av den allmänna folkpensioneringen som andra medborgare, emedan han under den tid, han varit i statens järnvägars tjänst såsom ordinarie anställd, befriats från avgifter till den allmänna folkpensioneringen. Att en sådan anordning ingalunda kan vara till båtnad vare sig för den ena eller andra parten synes uppenbart, och torde endast kunna försvaras av hänsynen till möjligheten att inverka på delägaren att under alla förhållanden föredraga statstjänsten framför enskild sådan. Denna möjlighet är dock i mycket stor utsträckning beroende på de förmåner, som i övrigt kunna erbjudas en statens befattningshavare inom privata arbetsområden, och det torde ock vara ostridigt, att statsmakterna ingalunda böra lägga sådana hinder i vägen för statstjänstemännens möjlighet till utkomst i yrke eller näring, att omöjligheten av ett återfående av, under en följd av år, erlagda pensionsavgifter skulle utgöra ett allvarligt hinder härför. Denna omständighet har i största möjliga utsträckning beaktats av enskilda järnvägarnas pensionskassa och synes jämväl i någon mån vunnit erkännande i det för icke ordinarie personal vid statens järnvägar gällande pensionsreglementet.»

På sätt närmare inhämtas av utskottets utlåtande, nr 55, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd m. m. å allmänna indragningsstaten, har statskontoret beträffande åtskilliga till utskottet hänvisade motioner i dessa ämnen, bland dem samtliga i detta betänkande omförmälda, den 10 april 1918 avgivit utlåtande.

Statskontoret har i ärendet överlämnat infordrade yttranden från dels statens järnvägars änke- och pupillkassa och dels järnvägsstyrelsen.

Statens järnvägars änke- och pupillkassa har i sitt yttrande anfört: *Statens järnvägars änke- och pupillkassa.*

»I den förevarande motionen finnes icke något uttalande om, att det i motionen framställda önskemål rörande återbetalning av pensionsavgifter till tjänstemän, som entledigas eller avgår från sin tjänst, eller eventuellt avgifternas överförande till allmänna folkpensioneringen, jämväl skulle äga tillämpning i fråga om de till statens järnvägars änke- och pupillkassa inbetalda avgifter. För den händelse emellertid motionens syfte jämväl skulle anses innefatta disposition på angivet sätt av de till kassan inbetalda avgifter, får direktionen meddela, att enligt bestämmelsen i § 11 mom. 4 i det för kassan gällande reglemente, någon återbetalning av till kassan av delägare erlagda avgifter icke kan äga rum i annan ordning än genom den i reglementet fastställda pensioneringen. Något förslag om ändring i denna bestämmelse är för närvarande icke framställt.»

Järnvägsstyrelsen har yttrat följande:

»Det förslag om viss ändring av lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar, som innefattas i motionen rörande disposition av vissa enligt samma lag erlagda pensionsavgifter, föranleder styrelsen att erinra om följande.

Inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga för utredande av väckt fråga om det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering m. m. hava i ett den 15 januari 1916 avgivet preliminärt betänkande såsom slutmål för en dylik centralisering uppställt sammanförande av all sådan pensionering i en enda »statens anstalt för tjänstemannapensionering», vilken anstalt skulle omfatta även kassor och fonder för pensionering av befattningshavare vid statens järnvägar. I detta förslag har gjort sig gällande en strävan att söka åstadkomma överensstämmelse i vissa angivna avseenden, bland annat, i fråga om i förtid avgående delägars rätt och den därav beroende dispositionen av de av dylika erlagda delägare pensionsavgifter. Nämnda sakkunniga hava sedermera i ett den 3 november 1917 dagtecknat betänkande framlagt förslag till bestämmelser angående statens tjänstemannapensionering. § 3 mom. 2 i detta förslag, enligt vilket tjänster av vissa angivna slag skulle medföra rätt till pension dels för innehavaren (tjänstepension), dels för dennes änka och omyndiga barn (familjepension), innefattar stadgande i fråga om den rätt, som skulle tillkomma i förtid avgående delägare i statens anstalt för tjänstemannapensioneringen. Frågan om dispositionen av de av dylik delägare erlagda pensionsavgifterna får i detta stadgande sin lösning på så sätt, att rätt till uppskjuten tjänstepension tillerkännes den, som avgår från tjänst utan att vara berättigad till genast börjande pension.

Järnvägsstyrelsen.

Enligt § 5 i förslaget skall uppskjuten tjänstepension börja att utgå, när den avgångne på grund av varaktig oförmåga till arbete förklaras berättigad till pension enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, dock senast vid den för tjänsten stadgade pensionsåldern.

I betraktande av vad de sakkunniga sålunda föreslagit, och då det måste anses vara önskvärt, att likformighet vinnes i fråga om dispositionen av pensionsavgifter, erlagda av i förtid avgående statstjänare, får styrelsen för sin del uttala sig för att motionen för närvarande icke måtte föranleda till någon åtgärd.»

Statskontoret. Statskontoret har för egen del förklarat sig dela den av järnvägsstyrelsen uttalade uppfattningen och därför hänvisat till vad i berörda yttrande anförts.

Utskottet. Såsom framgår av järnvägssstyrelsens ovanintagna yttrande, hava de inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering m. m. i avgivet betänkande såsom slutmål för en dylik centralisering uppställt den principen, att all sådan pensionering borde sammanföras i en enda statsanstalt för tjänstemannapensionering, och skulle denna anstalt omfatta jämväl kassor och fonder för pensionering av befattningshavare vid statens järnvägar. Bemälda sakkunniga hava sedermera i ett den 3 november 1917 avgivet betänkande framlagt förslag till bestämmelser angående statens tjänstemannapensionering. Detta förslag innefattar jämväl frågan om dispositionen av de pensionsavgifter, som erlagts av de i förtid avgående delägarna. Då, enligt vad av ovanstående framgår, nu förevarande spørsmål alltså är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, har utskottet, som finner motionärens framställning särdeles behjärtansvärd, likväl icke ansett sig böra nu tillstyrka någon åtgärd i den av motionären angivna riktning, utan torde saken böra anstå tills vidare och avgöras i ett sammanhang med övriga frågor, som utgjort föremål för de sakkunnigas utredning.

Utskottet hemställer,

att förevarande motion II: 195 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om skrivelse till Kungl. Maj:t angående änråd lydelse av 10 § i reglementet för dövsstumlärarnas pensionsanstalt.

2:o) I en inom andra kammaren av herr *Welin* väckt motion, nr 202, har hemställts, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t behagade föreskriva, att § 10 i nådiga reglementet för dövsstumlärarnas pensionsanstalt den 8 oktober 1915 må erhålla följande ändrade lydelse:

»Pensionen är hel eller avkortad.

Hel pension utgår med 75 procent av delaktighetsbeloppet; dock att för andra delägare i pensionsanstalten än dövmstumlärare hel pension i intet fall får utgå med eller beräknas till högre belopp än 75 procent av vare sig delaktighetsbeloppet eller högsta kontanta avlöning, som den pensionssökande åtnjutit.

Avkortad pension bestämmes på sätt, som närmare angives i §§ 12, 13 och 14.»

Till stöd för berörda hemställan har anförts följande:

»I Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för dövmstumlärarnas pensionsanstalt den 8 oktober 1915 lyder § 10 sålunda: 'Pension är hel eller avkortad. *Hel pension* utgår med 75 procent av delaktighetsbeloppet; dock att, för andra delägare i pensionsanstalten än dövmstumlärare, hel pension i intet fall får utgå med eller beräknas till högre belopp än 75 procent av vare sig delaktighetsbeloppet eller den lägsta kontanta avlöning, som den pensionssökande, utöver värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför, åtnjutit under de före avskedstagandet senast förflutna tio tjänståren. *Avkortad pension* bestämmes på sätt, som närmare angives i §§ 12, 13 och 14.'

I denna paragraf finnas ett par bestämmelser, som äro i hög grad menliga för dem, som enligt detta reglemente komma i åtnjutande av pension, särdeles när de båda bestämmelserna samverka.

Den ena är, att pensionen för andra delägare i pensionsanstalten än dövmstumlärare icke skall utgå med eller beräknas till högre belopp än 75 procent av vare sig delaktighetsbeloppet eller den lägsta kontanta avlöning, som den pensionssökande åtnjutit under de före avskedstagandet senast förflutna 10 tjänståren.

Som synes ha dövmstumlärare i detta fall företrädre framför andra delägare i pensionsanstalten.

Huru den bestämmelsen, att pensionen för 'andra delägare' skall beräknas efter det *lägsta* belopp, som åtnjutits i lön under de 10 sista åren, kan komma att verka, må med ett exempel belysas.

En lärare vid den skola, som jag representerar, är pensionsmässig i november 1918. Hans lön har under de 10 sistförflutna tjänståren uppgått till följande belopp: 1909 2,400 kronor, 1910—1917 2,700 kronor och 1918 3,000 kronor. Oaktat han endast ett år under dessa sistförflutna 10 åren haft så låg lön som 2,400 kronor, skall pensionen beräknas efter detta lägsta lönebelopp.

Det synes, i motsats härtill, vara lämpligt, att pensionen beräknades efter högsta lönebeloppet, varmed lärareplatsen är delaktig i pensionsanstalten, så vitt läraren åtnjutit denna lön, i detta fall 2,700 kronor. Så är det i folkskollärarnas pensionsinrättning, i vilken även lärare vid högre folkskolor och kommunala mellanskolor åtnjuta delaktighet. Lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907, enligt vilken även läroverkslärare åtnjuta pension, innehåller följande bestämmelser: 'Hel pension utgör samma belopp som det för tjänstinnehavaren vid tiden för hans avgång från tjänsten gällande pensionsunderlag.' Således räknas även här efter det högsta åtnjutna pensionsunderlaget.

Och så torde det väl vara över allt i pensionskassorna.

Skulle man av någon anledning finna det mindre lämpligt att för 'andra delägare' beräkna pensionen efter delaktighetsbeloppet, så vitt detta åtnjutits i lön, så synes det dock vara hårt mot pensionstagarna att beräkna den efter det under de sista 10 åren åtnjutna lägsta lönebeloppet, särdeles som pensionsbidraget för de flesta av dessa 10 år torde fått erläggas efter högre lönebelopp. Lämpligare i så fall vore att följa den bestämmelse, som finnes i lagen angående civila tjänstnehavares rätt till pension, nämligen denna: 'Dock skall för tjänstnehavare, som under kortare tid än fem år innehaft den tjänst, från vilken avgång ägde rum, beloppet av hel pension utgöra en femtedel av sammanlagda beloppen av de högsta pensionsunderlag, vilka under vart och ett av de senast förflutna fem åren varit för tjänstnehavaren gällande.'

Om man således, mot förmodan, icke kan låta undantagsbestämmelsen i § 10 av reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt helt utgå, så borde man åtminstone utforma undantaget i enlighet med den angivna föreskriften i lagen angående civila tjänstnehavares rätt till pension, nämligen att låta pensionen utgå efter medeltalet av det pensionsunderlag, man åtnjutit som lön under de sista 5 åren.

* * *

Den andra bestämmelsen, som påkallar ändring, är det inskjutna uttrycket: 'utöver värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför'. Uttrycket synes kunna tydas på tvenne olika sätt. I alla händelser tolkas det av dövstumlärares pensionsanstalt på ett sätt, som är mycket menligt för pensionstagarna, nämligen så, att lärare bort av läroanstalten erhålla bostad och bränsle eller ersättning härför, och om han icke erhållit det, så avdrages värdet härav.

Det synes kunna dragas i starkt tvivelsmål, om en sådan tolkning är hållbar, särskilt om man ser till, huru denna bestämmelse tillkommit.

En kommitté, som tillsatts för att närmare utreda några frågor rörande dövstumundervisningen, däribland frågan om beredande av pension åt dövstumlärarepersonalen, avgav den 23 mars 1899 betänkande i pensionsfrågan. Enligt dess förslag skulle hel pension inräknas till inemot 75 procent å sammanlagda beloppet av dels den slutliga egentliga lönen — — — och dels värdet utav bostad och vedbrand'. (Kungl. Maj:ts proposition nr 94 vid 1915 års riksdag, sid. 13.)

När frågan kom inför Kungl. Maj:t, uttalade departementschefen till statsrådsprotokollet den 18 februari 1905 med hänsyn härtill följande:

'Liksom i folkskollärares pensionsinrättning synes mig värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför ej böra här inräknas i delaktighetsbeloppet, men däremot däri ingå hela den kontanta avlöningen, således både lön i högsta lönegrad och tjänstgöringspenningar. Pensionen synes mig böra, liksom i berörda pensionsinrättning, utgå med 75 procent av delaktighetsbeloppet sålunda beräknat.'

Departementschefen yttrar vidare: 'I överensstämmelse med de åsikter, jag nu uttalar, får jag underdånigst hemställa, det Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att godkänna följande grunder för inrättande av en pensionsanstalt för dövstumlärare: — — 'skoldistrikt må — — vinna delaktighet i pensionsanstalten, därest det belopp, vartill avlöningen i högsta lönegrad för tjänsten, värdet av bostad och vedbrand och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknat, uppgår' — — —

Härav synes, huru uttrycket uppkommit. Meningen med detta var allenast, att pensionen icke skulle beräknas med hänsyn även till bostad och bränsle. Där- emot betyder det uppenbarligen *icke*, att, om någon bland sina löneförmåner saknade bostad och vedbrand, detta skulle frändragas. Hade detta varit meningen, hade det nog på något sätt blivit uttryckt.

Statsutskottet tillstyrkte till alla delar Kungl. Maj:ts förslag, och båda kamrarna godkände det utan diskussion.

I det reglemente, som den 30 augusti 1905 utfärdades för dövstumlära- rnas pensionsanstalt, återfinnes därför i § 3 följande uttryck: 'Skoldistrikt må — — vinna delaktighet i pensionsanstalten därest det belopp, vartill avlöningen i högsta lönegrad för tjänsten *värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknat*, uppgår: — — samt i § 7 endast: 'Hel pension utgår med 75 procent av delaktighetsbeloppet.'

I skrivelse den 7 september 1909 till Kungl. Maj:t gjorde svenska dövstum- läraresällskapet framställning om förbättring av dövstumlärarepersonalens pensione- ringsvillkor. Därvid uttrycktes bland annat den önskan, att 'såsom underlag för bestämmande av pensionens belopp — — tjäna hela lönen samt dessutom för dem, som åtnjuta naturaförmåner, det belopp, vartill dessa äro upptaxerade'.

Skolstyrelserna anmodades yttra sig rörande dövstumläraresällskapets fram- ställning, och därvid synas några styrelser vid sina utredande kalkyler ha gjort avdrag för ett belopp, som motsvarar hyra och vedbrand. Det är, såvitt jag kan se, första gången man nu möter denna avdragsteori. Om denna yttrar sig dövstum- läraresällskapets centralstyrelse på följande sätt:

'För att komma fram till dessa siffror hava styrelserna från lärarnas av- löning gjort avdrag för, vad som anses böra gå till hyra och anskaffande av bränsle. En dylik åtgärd torde numera sakna all grund, sedan landsting och stadsfullmäktige inom samtliga skoldistrikt upphävt en dylik uppdelning utav avlöningen och beslutat, att hela avlöningen skall utgå som lön. Med lika rätt skulle t. ex. för en läro- verksadjunkt eller för folkskollärarna i städerna avdrag kunna göras för hyra och bränsle, ty dessa måste använda en del utav sin avlöning till förhyrning av bostad och inköp av bränsle lika väl som dövstumläarna. Men någon dylik decimering av deras lön i och för uppnåendet av ett mindre pensionsunderlag eller delaktighets- belopp förekommer ej.'

Direktionen för dövstumlära- rnas pensionsanstalt, som fått att yttra sig i ärendet, säger bland annat följande, som kan ha sin tillämpning på föreliggande fråga: 'Direktionen anser således lämpligt, att i enlighet med nämnda förslag högsta beloppet för delaktighet bestämmes till 4,500 kronor för föreståndaretjänst, 3,000 kronor för läraretjänst och 2,000 kronor för lärarinnetjänst. Härigenom skulle det ursprungligen rådande förhållandet mellan å ena sidan lägsta förekommande avlöning i högsta lönegraden, *bortsett från naturaförmånen och hyresersättning*, och å andra sidan högsta medgivna delaktighetsbelopp bliva i någon mån återställt.'

Här talas sålunda icke om, att avdrag bör ske. Och icke heller statskontoret, som yttrat sig, synes ha påpekat sådant.

Kungl. Maj:t förelade 1913 års riksdag förslag till vissa ändringar i regle- mentet för dövstumlära- rnas pensionsanstalt. Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t yttrade sig departementschefen alldeles icke i avdragsfrågan, lika litet som något uttalande härom förekom i utskott eller kammare.

Vid 1914 års senare riksdag återkom Kungl. Maj:t till ärendet och framlade för riksdagen (prop. nr 143) ett fullständigt omarbetat förslag till reglemente för dövstumlärnans pensionsanstalt. I detta förslag lyder § 5 sålunda: '1. Skoldistrikt eller undervisningsanstalt må för varje sådan ordinarie tjänst, som i § 1 avses, vinna delaktighet i pensionsanstalten, därest det belopp, vartill avlöningen i högsta lönegraden för tjänsten uppgår, värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför härin icke inberäknat, utgör — — —.

Och i § 10 förekommer detta sista kursiverade uttryck under följande något olika form: 'utöver värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför'.

Någon antydning om, att ny betydelse skulle ha inlagts i dessa uttryck förekommer icke i Kungl. Maj:ts proposition, lika litet som i dess behandling i riksdagen, vilken för övrigt utan ändring godkände Kungl. Maj:ts proposition.

§ 10 erhöll genom Kungl. Maj:ts nädiga reglemente den 8 oktober 1915 den lydelse, som finnes angiven i början av denna motion.

Av den gjorda framställningen framgår med största tänkbara tydlighet, huru det uttryck, som det nu är fråga om, tillkommit. Det har tillkommit uteslutande för att klart utsäga, att förmånen av bostad och vedbrand eller värdet härav icke får inräknas i det belopp, som ligger till grund för pensionen. Men det finnes alldeles ingenting, som på ringaste sätt antyder, att någonsin under frågans behandling Kungl. Maj:t eller riksdag eller annan officiell myndighet skulle med detta uttryck ha avsett, att, om de ifrågavarande förmånerna icke äro tillfinnandes, ett motsvarande avdrag å lönen skulle göras vid pensionens beräkande. Tvärt om, då några dövstumskolestyrelser synas ha framkastat tanken härför, blev detta med kraft tillbakavisat av dövstumskolläraresällskapets centralstyrelse, och inga beslutande eller hörda myndigheter taga heller upp tanken.

Icke desto mindre tolkar direktionen för dövstumlärnans pensionsanstalt den ifrågavarande § 10 så, att avdrag skall göras, då den lärare, som skall pensioneras, icke åtnjuter förmånerna av bostad och bränsle eller ersättning härför. Och Kungl. Maj:t har under 1916, då ett beslut i denna riktning överklagades, fastställt direktionens beslut. Det är dock att märka, att detta Kungl. Maj:ts utslag icke fullt ger svar på det spörsmål, varom det nu är fråga, alldenstund klaganden icke synes ha gjort invändningar mot själva rättsprincipen utan av annat skäl önskade, att avdrag icke skulle göras.

Då den föreliggande paragrafen är så avfattad, att den givit anledning till en tolkning, som med den anförda historiken för ögonen uppenbarligen är felaktig, och då denna tolkning är mycket menlig för pensionstagaren, så torde ett förtydligande av densamma vara erforderligt.

Det är så mycket behöfligare, att en för pensionstagaren förmånligare avfattning av paragrafen erhålles, som pensionstagaren eljest kan komma i den ställningen, att han årligen får betala pensionsavgift efter ett högre belopp, men sedan utbekommer pension efter ett vida lägre belopp och därigenom gör en direkt förlust.»

*Direktionen
över dövstum-
lärnans pen-
sionsanstalt.*

Direktionen över dövstumlärnans pensionsanstalt, som av statskontoret anmodats att avgiva yttrande, har i ärendet anført följande:

»I denna paragraf stadgas för närvarande att för andra delägare i pensionsanstalten än dövstumlärare hel pension i intet fall får utgå med eller beräknas till

högre belopp än 75 procent av vare sig delaktighetsbeloppet eller den lägsta kontanta avlöning, som den pensionssökande, utöver värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför, åtnjutit under de före avskedstagandet senast förflutna 10 tjänståren.

Detta stadgande anser motionären böra ändras i två hänseenden, dels så att hel pension skall utgå med belopp, som ej får överstiga 75 procent av vare sig delaktighetsbeloppet eller den högsta kontanta avlöning, som den pensionssökande åtnjutit, och dels därhän att de inskjutna orden 'utöver värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför' skola uteslutas.

Vad den första punkten angår, må till en början erinras, att yrkandet torde i verkligheten innebära, att pensionen alltid skall beräknas å delaktighetsbeloppet. Detta belopp motsvarar nämligen eller får i varje fall ej överstiga den med tjänsten förenade lön i högsta lönegraden; och det synes uteslutet, att en tjänsteinnehavare, vilken äger räkna så lång tjänstetid, som erfordras för hel pension, d. v. s. minst 30 år, därav minst 20 ordinarie, icke skulle hava åtminstone under någon kortare tid före avskedet kommit i åtnjutande av lön i högsta lönegraden.

Stadgandet att vid pensionsbeloppets beräkning skall tagas hänsyn till den under de före avskedstagandet senast förflutna 10 tjänståren åtnjutna lägsta kontanta avlöningen har föranletts av särskilda omständigheter, som ej äga motsvarighet i av motionären för jämförelses skull åberopade, för folkskollärare och statens civila tjänsteinnehavare gällande pensionsförhållanden. Under det att för nämnda två slag av befattningshavare genom statens försorg löner äro fastställda till belopp, eller åtminstone minimibelopp, och lönegrader, äro däremot nu ifrågavarande tjänsteinnehavares avlöningsförhållanden helt beroende av vederbörande skolstyrelsers beslut, vilket om pensionen skulle beräknas å före avskedet åtnjutna högsta lönen — möjliggör att lönen och i samband därmed delaktighetsbeloppet kunde genom vederbörande styrelses åtgörande höjas kort före tjänsteinnehavarens avskedstagande endast för att bereda honom en högre pension.

Beträffande stadgandets tillkomst får direktionen erinra, hurusom på uppdrag av styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening en för ändamålet utsedd kommitté på sin tid avgav ett betänkande och förslag angående pensionering av lärare vid folkhögskolor och därmed förenade lantmannaskolor. Häri hade förslagsits, bland annat, att pension åt därtill berättigad lärare skulle utgå med 80 procent av under de sista 5 åren åtnjutna kontant lön vid folkhögskola, kvinnlig avdelning däri inberäknad, dock med högst 3,000 kronor åt föreståndare och 2,000 kronor åt lärare.

Då direktionen över dövstumlärnarnas pensionsanstalt sedermera fick Kungl. Maj:ts uppdrag att med anlitan av sakkunnigt biträde verkställa utredning i pensionsfrågan, angavs bland grunderna för denna utredning att hel pension i intet fall finge utgå med eller beräknas till högre belopp än 75 procent av den lägsta kontanta avlöning, som den pensionssökande utöver värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför åtnjutit under de före avskedstagandet senast förflutna 10 tjänståren. Vid denna utrednings verkställande ansågo de av direktionen anlitate sakkunniga, att det endast ytterst undantagsvis kunde inträffa, att den här åsyftade lägsta kontanta avlöningen efter så lång tjänstetid som 30 år komme att understiga minimidelaktighetsbeloppet 1,600 kronor för lärare och 3,200 kronor för föreståndare, varför inskränkningen i fråga vid beräkningarnas utförande kunde helt och hållet lämnas å sido.

Då denna pensionsfråga förekom till behandling hos Kungl. Maj:t i och för avlåtande av nådig proposition till riksdagen, yttrade föredragande departementschef, såsom framgår av statsrådsprotokollet den 31 december 1906, beträffande ovan berörda punkt i kommitterades förslag, att en föreståndare eller lärare sålunda skulle kunna erhålla högsta pensionen, ehuru han allenast de 5 sista åren åtnjutit lön, motsvarande högsta delaktighetsbeloppet. Då emellertid i allmänhet en tjänsteinnehavare, vars avlöning bestode av begynnelselön och 3 eller 4 ålderstillägg, vid avskedstagandet innehåft lön i högsta lönegraden i minst resp. 15 eller 10 år, syntes det departementschefen böra fordras att föreståndare eller lärare skulle, för att erhålla hel pension, under de senaste 10 åren före avskedstagandet hava åtnjutit löneförmåner, värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknat. fullt motsvarande det delaktighetsbelopp, som för tjänsten bestämts. Sådant innehåll erhöll också stadgandet i sedermera den 28 juni 1907 utfärdad nådig kungörelse angående delaktighet i dövstumläraernas pensionsanstalt och folkskolläraernas änke- och pupillkassa för lärarpersonalen vid folkhögskolorna.

Stadgande av enahanda innehåll har influtit i sedermera utfärdade nådiga kungörelser angående delaktighet i nämnda pensionsanstalt och änke- och pupillkassa för lärarpersonal vid statsunderstödda sinnesslöanstalter och för lärarpersonal vid statsunderstödda undervisningsanstalter för vanföra.

I det numera gällande förnyade nådiga reglementet för dövstumläraernas pensionsanstalt den 8 oktober 1915 har stadgandet undergått någon omformulering för dess bringande i närmare överensstämmelse med vad därigenom ursprungligen avsetts.

I fråga om motionens senare del, vilken åsyftar ett uteslutande ur ifrågavarande paragraf av bestämmelsen att värdet av bostad och bränsle eller ersättning därför ej skall inräknas i det belopp, som lägges till grund för pensionens beräkning, får direktionen anföra.

Ifrågavarande bestämmelse, sådan den av direktionen tillämpas, medför att tjänsteinnehavare, vars avlöning till någon del utgår i förmånen av bostad och bränsle, blir i pensionshänseende ungefärligen likställd med den, vars avlöning utgår med en kontant summa i ett för allt och därför måste antagas uppgå till ett proportionsvis högre belopp än den förstnämndes. En dylik utjämnande verkan av denna bestämmelses tillämpning måste även, så vitt direktionen kan finna, anses vara med billighet och rättvisa överensstämmande. I varje fall torde kunna sägas, att lärare med uteslutande kontant avlöning ej härigenom missgynnas, enär avdraget för det beräknade värdet av bostad och bränsle städse sker med lågt belopp. Och att denna tillämpning skulle, såsom motionären vill göra gällande, stå i strid med stadgandets verkliga innebörd torde så mycket mindre kunna anses riktigt, som i det av motionären själv åberopade, av Kungl. Maj:t meddelade utslag direktionens tolkning godkänts. I berörda utslag, som gavs den 8 december 1916 på besvär i mål rörande pension åt folkskolläraren P. J. Andersson, för vilken yrkades pension till högre belopp än direktionen ansett sig kunna tilldela honom, kom nämligen den jämväl den fråga under prövning, huruvida i det fall att lönen utgår helt och hållet kontant, skall, vid pensionsbeloppets bestämmande, över huvud taget göras avdrag för det beräknade värdet av bostad och vedbrand, och Kungl. Maj:ts beslut innebar, att sådant avdrag skulle ske.

Rörande motionen i dess helhet får direktionen slutligen andraga, att emellertid en ändring av ifrågavarande stadgande i av motionären åsyftad riktning obe-

stridligen skulle innebära en väsentlig förenkling, som i och för sig vore så mycket mera önskvärd, som med stadgandets nuvarande tillämpning ej sällan förekommer. att pension måste beräknas på ett lägre belopp än delaktighetsbeloppet. Denna ändring synes i sådant fall böra gå ut därpå att, likasom för dövstumlärare — vilkas löneförhållanden ju dock äro fastare ordnade än t. ex folkhögskolornas lärarpersonals — hel pension alltid skall utgå med 75 procent av delaktighetsbeloppet. Om ock genom en sådan ändring pensionsanstaltens kostnader för pensioneringen skulle i någon mån ökas, skulle denna ökning i varje fall ej leda till högre utgift än den beräknade, enär, som ovan antytts, det nu stadgade inskränkande villkoret i avseende å pensionsbeloppets bestämmande vid den verkställda kostnadsberäkningen lämnats å sido.»

För egen del har statskontoret till den av direktionen för dövstumlärares pensionsanstalt framlagda uppfattning i den väckta frågan förklarat sig endast vilja tillägga en erinran, att förslag rörande i viss mån ändrade grunder för pensioneringen av delägare i pensionsanstalten framlagts i det betänkande II, som den 3 november 1917 avgivits av sakkunniga för det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering.

Statskontoret.

I likhet med direktionen över dövstumlärares pensionskassa anser utskottet, att en ändring av ifrågakvarande bestämmelser, på sätt motionären ifrågasatt, skulle innebära en väsentlig förenkling, och torde denna få anses vara så mycket mera önskvärd, som med den nuvarande tillämpningen av bestämmelserna pension ej sällan läser få beräknas på ett lägre belopp än delaktighetsbeloppet. Utskottet vill emellertid i detta avseende erinra, hurusom förslag rörande i viss mån ändrade grunder för pensioneringen av delägare i ovannämnda pensionsanstalt nyligen avgivits av sakkunniga för det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering. Att genom ett beslut vare sig i enlighet med motionen eller på annat sätt nu föregripa den ännu icke slutförda utredningen i dessa ämnen synes utskottet icke vara lämpligt, och har utskottet vid sådant förhållande funnit sig böra avstyrka bifall till motionen.

Utskottet.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion II: 202 icke må av riksdagen bifallas.

3:o) I en inom första kammaren av herr *Sandler* väckt motion, nr 24, har hemställts, »att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i bestämmelserna angående folkhögskollärares delaktighet uti dövstumlärares pensionsanstalt, att

1) lärarinnor uti läsämnen vid folkhögskolor må bliva likställda med lärare, som nu hava pensionsrätt,

Angående
ändring av
gällande be-
stämmelser om
folkhögskol-
lärares del-
aktighet i döv-
stumlärares
pensions-
anstalt.

2) lärare och lärarinnor uti slöjd ävensom skolkökslärarinnor vid folkhögskolor med en årlig tjänstgöringstid av minst 20 veckor må på vederbörande styrelses ansökan kunna vinna delaktighet uti ovannämnda pensionsanstalt,

3) att delaktighetsbeloppet för i punkt 2 här ovan omförmälda lärarepersonal måtte sättas till högst 1,600 kronor, lägst 800 kronor samt

4) att nu gällande bestämmelser rörande skyldighet och rättighet för delägare uti dövstumläraernas pensionsanstalt att ingå uti folkskolläraernas änke- och pupillkassa må i tillämpliga delar bliva gällande även för de i punkt 1 och 2 här ovan omförmälda lärare och lärarinnor.»

Till stöd för framställningen har motionären anfört följande:

»År 1907 tillerkändes ordinarie manliga föreståndare och lärare vid statsunderstödda folkhögskolor rätt till delaktighet uti dövstumläraernas pensionsanstalt under villkor som uti kungl. förordningen härom den 28 juni 1907 närmare bestämmas. Samtidigt föreskrevs att ifrågavarande lärarepersonal skulle ha skyldighet ingå uti folkskolläraernas änke- och pupillkassa.

Sedermera har pensionsåldern genom kungl. förordningen den 24 oktober 1913 sänkts från 65 år till 60, varjämte Kungl. Maj:t den 8 oktober 1915 utfärdat nytt reglemente för dövstumläraernas pensionsanstalt. Genom dessa åtgärder av statsmakterna har den manliga lärarepersonalen vid folkhögskolorna fått en mera betryggande ställning än förut, vilket förhållande otvivelaktigt varit till gagn för skolornas verksamhet.

Emellertid är den kvinnliga lärarepersonalen uti läsämnen och både manliga och kvinnliga övningslärare uti slöjd och huslig ekonomi m. m. ännu utan pensionsrätt, medan för samma kategorier av lärare vid i övrigt så gott som alla statsunderstödda undervisningsanstalter möjlighet till pensions erhållande har beretts genom statsmakternas ingripande.

Att pensionsrätten för folkhögskolornas vidkommande från början begränsades till enbart manliga lärarekrafter torde ha berott på att kvinnliga sådana uti läsämnen, anställda för minst 20 veckors tjänstgöring, dittills mycket sällan förekommit. De kvinnliga folkhögskolorna hade så gott som uteslutande varit sommarkurser med endast 12—16 veckors arbetstid — en helt naturligt för kort tjänstgöring för erhållande av rätt till tjänsteårsberäkning. Enahanda obestämda eller för korta tjänstgöringstid hade såväl manliga som kvinnliga lärare uti övningsämnen.

Folkhögskolornas utveckling efter 1907 har emellertid väsentligt ändrat detta förhållande. Samskolornas antal har fördubblats, och det ökade intresset för undervisning i huslig ekonomi, sjukvård m. fl. ämnen har ökat den kvinnliga lärarepersonalens antal. Enligt uppgift från folkhögskoleinspektören, dr E. Ingers, uppgår för närvarande den kategori av vid folkhögskolor anställda lärare och lärarinnor, som, oaktat de ha minst 20 veckors tjänstgöring årligen, icke enligt nuvarande bestämmelser kunna bli delaktiga uti pensionsanstalten, till följande antal:

Kvinnliga lärare i läsämnen	7.
Manliga slöjdlärare	7.
Slöjdlärarinnor	26.
Skolkökslärarinnor	16.

I den utredning rörande folkhögskollärarepersonalens löneförhållanden, som på folkskoleöverstyrelsens anmodan under hösten 1916 avlämnades av tillkallade representanter för Svenska folkhögskolornas lärareförening, göra nämnda representanter följande uttalanden rörande kvinnliga befattningshavare vid folkhögskolorna:

Det har hittills icke förekommit annat än manliga innehavare av föreståndare- och ordinarie lärarebefattningar vid folkhögskolorna. Enär enligt gällande författning med ordinarie lärare förstås sådan, som är delaktig i vederbörande pensionsanstalt, och då reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt för folkhögskolornas räkning ej upptager annat än manliga delägare, torde också för närvarande lagliga hinder möta för anställning av kvinnor å ordinarie befattningar vid folkhögskolor. Något trängande behov av en ändring häruti har visserligen hittills icke förspotts. Men fall kunna dock förekomma, då det — t. ex. vid skolor med samundervisning — kan anses lämpligt och önskvärt, att lärarinna anställas som ordinarie. Å andra sidan lägga bestämmelserna angående statsbidrag intet hinder för upprättande av en fristående kvinnlig folkhögskola med så lång undervisningskurs, som eljest berättigar till delaktighet i pensionsanstalten.

Otänkbart är icke, att sådana skolor i framtiden kunna upprättas, för vilka naturligt nog en kvinnlig föreståndare ifrågakommer.

Kommitterade anse därför, att pensionsreglementet bör ändras därhän att även kvinnliga befattningshavare kunna anställas som ordinarie och bliva delaktiga i pensionsanstalten.

Beträffande löneförmånerna för samma befattningshavare yttra kommitterade:

'Vad kvinnliga lärare i läsämnen beträffar, finna kommitterade lämpligast, att för dem samma minimiavlönning bestämmes som för manliga. I de fall, där sådana kvinnliga lärarekrafter verkligen behövas och erhålla full sysselsättning, torde deras arbete ej kunna uppskattas till mindre värde än det angivna. Fastställandet av en lägre minimilön för lärarinnor skulle å andra sidan kunna fresta till att av kostnadshänsyn kvinnliga extra lärare föredragas framför manliga även i fall, där lämpligheten av att använda kvinnlig lärare vore tveivelaktig.'

Det framgår av dessa yttranden dels att starka skäl föreligga för att öppna delaktighet uti dövstumlärares pensionsanstalt även för lärarinnor uti läsämnen vid folkhögskolor, dels ock att, om så sker, minimilön (= delaktighetsbeloppet uti pensionsanstalten) för dem bör ställas lika med lärarnas, d. v. s. utgöra minst 1,600, högst 2,700 för lärare och minst 3,200, högst 4,000 för föreståndare. Full likställighet med lärarna borde alltså beredas lärarinnorna både i fråga om pensionsrätt och lönebestämmelser likasom även beträffande kompetensfordringar.

Frågans lösning i denna riktning synes också kunna ske jämförelsevis lätt, då det ej torde behövas mer än ett medgivande från riksdagen, att de bestämmelser rörande pension, minimilön m. m., som nu gälla enbart manliga lärarekrafter vid folkhögskolor, skola få äga tillämpning även för kvinnliga.

Rörande den andra gruppen av lärare vid folkhögskolor eller övningslärare och lärarinnor, som ännu ej kunna vinna delaktighet i vederbörande pensionsanstalt, yttra förutnämnda kommitterade:

'Kommitterade ha ansett det maktpåliggande att åtgärder vidtagas för att tillgodose invaliditets- och ålderdomsförsörjningen för denna lärarepersonal. Det kan knappast förutsättas, att t. ex. lärarinnor med endast 3 till 4 månaders tjänstgöring skulle vinna inträde i de ordinarie lärarnas pensionsanstalt. Men där tjänst-

göringen omfattar hel vinterkurs eller mera, torde en sådan anordning icke böra möta svårare hinder. Kommitterade vilja i så hänseende erinra därom, att dövstumläraernas pensionsanstalt redan nu medgiver delaktighet för vissa lärare och lärarinnor i övningsämnen, nämligen åt de vid sinnesslöanstalter m. fl. abnormskolor anställda.

För folkhögskolornas övningslärare borde, i likhet med vad som gäller nyssnämnda lärare, delaktighet kunna beredas till ett högsta belopp av 1,600 kronor. Lägsta delaktighetsbeloppet torde lämpligen böra sättas till 800 kronor.

Det vore utan tvivel till gagn för folkhögskolornas verksamhet, om även för denna kategori av lärare och lärarinnor kunde beredas en mera betryggande ställning på ålderdomen än för närvarande. Ifrågavarande lärares och lärarinnors antal är jämförelsevis litet, och några avskräckande kostnader för statsverket medför sålunda den ifrågasatta ändringen i pensionsreglementet ej. För närmaste tiden torde det anslag som upptagits i riksstaten ej behöva ökas, då avgifterna säkerligen under flera år framåt täcka kostnaderna.»

*Direktionen
över dövstum-
läraernas pen-
sionsanstalt.*

På anmodan av statskontoret har direktionen över dövstumläraernas pensionsanstalt i avgivet yttrande anført:

»I den ena av ifrågavarande motioner (I: 24), väckt av J. Sandler, hemställes. att den delaktighet i dövstumläraernas pensionsanstalt, som medgivits lärarpersonal vid statsunderstödda folkhögskolor och som hittills omfattat endast manliga ämneslärare, måtte utvidgas att gälla kvinnliga ämneslärare, ävensom sådana lärare och lärarinnor i slöjd samt skolkökslärarinnor, vilkas tjänstgöring omfattar minst 20 veckor årligen. I avseende å delaktighetsbelopp föreslås, att kvinnliga ämneslärare skola likställas med manliga lärare i läsämnen, och att för övningslärare, såväl manliga som kvinnliga, skulle stadgas delaktighetsbelopp av lägst 800 kronor och högst 1,600 kronor.

Mot den föreslagna delaktigheten i och för sig för kvinnliga ämneslärare torde ej kunna göras någon grundad invändning. Däremot synes det kunna ifrågasättas, huruvida dessa lärare lämpligen böra i avseende å delaktighetsbelopp likställas med manliga ämneslärare. Nu gällande delaktighetsbelopp för föreståndare och lärare vid folkhögskolor äro tydligen fastställda med hänsyn till tjänsternas beskaffenhet att vara avsedda uteslutande för manliga innehavare. Jämförelsevis må erinras, hurusom för föreståndar- och lärartjänster vid dövstumskolorna fastställts väsentligt olika delaktighetsbelopp för manliga och för kvinnliga tjänster, nämligen för manliga och kvinnliga föreståndare lägst respektive 3,200 kronor och 1,600 kronor och högst respektive 4,500 kronor och 3,000 kronor samt för manliga och kvinnliga lärare lägst respektive 1,600 kronor och 1,200 kronor samt högst respektive 3,000 kronor och 2,000 kronor. För t. ex. manliga och kvinnliga föreståndare vid i dövstumläraernas pensionsanstalt delaktiga sinnesslöanstalter — med undantag allenast för arbetshem äro delaktighetsbeloppen fastställda till lägst respektive 3,200 kronor och 1,600 kronor och högst respektive 4,000 kronor och 2,000 kronor. Det synes vid sådant förhållande vara lämpligt, att även för folkhögskolornas del, därest delaktighet för därstädes anställda kvinnliga ämneslärare skulle komma att medgivas, införa skillnad mellan manliga och kvinnliga tjänsters delaktighetsbelopp, i

vilket avseende direktionen skulle vilja föreslå enahanda minima och maxima, som gälla för kvinnliga tjänsters vid dövstumskolor delaktighet.

Mot den föreslagna delaktigheten för vid folkhögskolor anställda lärare och lärarinnor i övningsämnen är från direktionens sida intet att invända, liksom direktionen ej heller anser sig böra beträffande delaktighetsbeloppets föreslagna minimum 800 kronor göra annan erinran än att, då det för närvarande stadgade lägsta beloppet för delaktighet i pensionsanstalten utgör 1,000 kronor och en på detta belopp beräknad hel pension uppgår till allenast 750 kronor, det synes önskligt, att berörda minimum för delaktighet ej behövde underskridas.

Den med den ifrågasatta delaktigheten förenade, ej närmare utredda kostnaden för statsverket torde, såsom i motionen framhålles, med hänsyn till ifrågasvarande lärarpersonals jämförelsevis ringa antal, icke kunna antagas bliva så betydande, att därav skulle för närvarande påkallas någon höjning av det i riksstaten uppförda anslaget till dövstumlärares pensionsanstalt.»

Statskontoret har i sitt ovanberörda utlåtande åberopat vad direktionen över dövstumlärares pensionsanstalt här ovan anfört, vartill statskontoret förklarar sig icke hava annat att tillägga, än att ifrågasvarande spörsmål varit föremål för utredning av de sakkunniga för centralisering av det statsunderstödda pensionsväsendet i deras den 3 november 1917 avgivna betänkande II.

Statskontoret.

Såsom direktionen över dövstumlärares pensionsanstalt i sitt här ovan intagna yttrande erinrar, avser motionärens förslag, att den delaktighet i nämnda pensionsanstalt, som medgivits lärarpersonal vid statsunderstödda folkhögskolor och som hittills omfattat endast manliga ämneslärare, måtte utsträckas att gälla kvinnliga ämneslärare ävensom lärare och lärarinnor i övningsämnen vid folkhögskolor med tjänstgöring av minst 20 veckor årligen. I likhet med direktionen synes utskottet icke i och för sig vara något att invända mot en sådan delaktighet. Utskottet vill emellertid erinra, att denna fråga nära sammanhänger med det förslag till löne- och pensionsreglering för lärarpersonalerna vid bland andra folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna m. m., som förelagts innevarande års riksdag; och synes det utskottet riktigast, att frågan vinner sin lösning i överensstämmelse med de föreskrifter, som riksdagen därvidlag kan komma att fastställa.

Utskottet.

Utskottet anser sig vidare böra framhålla, att, på sätt statskontoret jämväl erinrar, ifrågasvarande spörsmål utgjort föremål för behandling av de inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga för centralisering av det statsunderstödda pensionsväsendet. Under sådana förhållanden har det synts utskottet lämpligast, att frågan göres till föremål för en närmare utredning, varvid synes böra undersökas, under vilka villkor

ifrågavarande lärare och lärarinnor må kunna beredas pension. Utskottet har alltså stannat vid att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t i sådant syfte.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion I: 24, må besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, under vilka villkor de i motionen avsedda lärare och lärarinnor må kunna beredas pension samt efter verkställd utredning till riksdagen inkomma med yttrande och förslag i ämnet.

Angående
pension åt
folkskolin-
spektören
Johannes
Sunneman.

4:o) I en till riksdagen avlåten, den 5 april 1918 dagtecknad proposition, nr 274, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att folkskolinspektören *Johannes Sunneman* må äga att

dels för pension enligt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension tillgodoräkna sig den tid, under vilken han fullgjort prästerlig tjänstgöring eller bestritt tjänst, med vilken prästerlig tjänstårsberäkning varit förenad,

dels ock vid avgång från innehavande folkskolinspektörsbefattning erhålla pension till samma belopp, som enligt nämnda lag skulle hava tillkommit honom, därest han innehaft fem ordinarie tjänstår såsom folkskolinspektör.

I fråga om den i ärendet förebragta utredningen får utskottet hänvisa till propositionen.

Utskottet har ej funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer förty,

att riksdagen må medgiva, att folkskolinspektören *Johannes Sunneman* må äga att

dels för pension enligt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension tillgodoräkna sig den tid, under vilken han fullgjort prästerlig tjänstgöring eller bestritt tjänst, med vilken prästerlig tjänstårsberäkning varit förenad,

dels ock vid avgång från innehavande folkskolinspektörsbefattning erhålla pension till samma belopp,

som enligt nämnda lag skulle hava tillkommit honom, därest han innehaft fem ordinarie tjänstar såsom folkskolinspektör.

5:o) I en till riksdagen den 22 mars 1918 avlåten proposition, nr 242, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

att förra småskolläraryrinnan *Henny Josefina Andersson* må, utan hinder av dels att hon avgått från sin lärarinnebefattning, innan de genom nådiga kungörelsen den 27 oktober 1911 fastställda ändringarna av vissa delar av reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt trätt i kraft, dels ock att ansökning om understöd åt henne icke inom föreskriven tid ingivits till direktionen över nämnda anstalt, av sagda direktion tillerkännas det understöd, som skulle hava tillkommit henne, därest berörda kungörelse kunnat å henne tillämpas.

Beträffande den i ärendet förebragta utredningen får utskottet hänvisa till propositionen.

Utskottet, som ej funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställer,

att riksdagen må medgiva, att förra småskolläraryrinnan *Henny Josefina Andersson* må, utan hinder av dels att hon avgått från sin lärarinnebefattning, innan de genom nådiga kungörelsen den 27 oktober 1911 fastställda ändringarna av vissa delar av reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt trätt i kraft, dels ock att ansökning om understöd åt henne icke inom föreskriven tid ingivits till direktionen över nämnda anstalt, av sagda direktion tillerkännas det understöd, som skulle hava tillkommit henne, därest berörda kungörelse kunnat å henne tillämpas.

Angående understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt åt förra småskolläraryrinnan Henny Josefina Andersson.

B. Det militära pensionsväsendet.

Angående viss
höjning av
underhåll och
pensioner till
avskedad in-
delt manskap
vid armén och
flottan.

6:o) I en inom andra kammaren av herr *Welin* väckt motion, nr 34, har hemställts, »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och under vilka villkor underhåll och pensioner till avskedad indelt manskap vid armén och flottan må kunna utgå med 200 kronor årligen till varje underhålls- eller pensionsberättigad vid fyllda 67 år».

Till stöd för framställningen har anförts följande:

»Enligt 1914 års senare riksdags, av Kungl. Maj:t godkända beslut har bland annat medgivits, *dels* att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som är född tidigare än den 1 januari 1847, må utgå med 200 kronor, att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som är född 1847, må utgå med 125 kronor, att gratialet från Vadstena krigsmanshuskassa för underhållstagare, som är född 1848, må utgå med 110 kronor; *dels* att pension från flottans pensionskassa för avskedad båtsman och marinsoldat, som är född tidigare än den 1 januari 1847, må utgå med 200 kronor, att pension från flottans pensionskassa för avskedad båtsman eller marinsoldat, som är född 1847, må utgå med 125 kronor, att pension från flottans pensionskassa för avskedad båtsman eller marinsoldat, som är född 1848, må utgå med 110 kronor.

Till grund för dessa bestämmelser ligga Kungl. Maj:ts propositioner nr 188 och 229 vid ovannämnda riksdag jämte i anledning av dessa propositioner i andra kammaren väckta motioner, och som motivering anføres i huvudsak, vad 1912 års sakkunniga i sina betänkanden om höjning av underhåll och pensioner till avskedad manskap vid armén och flottan anförde.

Beträffande *armén* yttra sakkunniga:

Om behovet av förbättring i de nuvarande gratialen sålunda delvis genom lagen om folkpensionering med i densamma av oss föreslagen ändring blivit tillgodosett, så gäller detta dock ej för alla gratialister, vare sig nuvarande eller blivande. Som vi redan vid refererandet av lagens bestämmelser omnämnde, äro alla personer, som den 1 januari 1914 fullt 67 år, uteslutna från samtliga de förmåner. pensionslagen bereder. Genom detta stadgande komma, som vi förut omnämnt, 5,446 nuvarande underhållstagare att gå miste om pensionstillägg eller understöd. För dessa, vilka nått en ålder, då förmågan att själv försörja sig väl måste anses i allmänhet hava upphört, kvarstår alltså behovet av en förbättring i det nuvarande otillräckliga underhållet. I överensstämmelse med vad vi förut uttalat, hade det varit med rättvisa och billighet förenligt, att underhållet föreslagits till det belopp, som anses motsvara existensminimum, eller åtminstone till det sammanlagda understödsbelopp, vi föreslagit för gratialister, som bliva delaktiga av folkpensioneringen. Orsaken, att vi nu ej ansett oss kunna föreslå så stort sammanlagt understödsbelopp åt dessa enligt pensionslagen överåriga, är väsentligen den högst avsevärda ökning i statsutgifter, som därav skulle föranledas. men härförutom ock den omständig-

heten, att då alla andra medborgare, vilka fyllt 67 år vid pensionslagens trädande i kraft, gå miste om den hjälp, denna lag avser att bereda kommande släkten på alderdomen, kan det ju ej synas orättvist, om de gratialister, varom nu är fråga, få underkasta sig, att deras understödsbelopp bliva något mindre än det, varav senare generationer av gratialister kunna komma i åtnjutande. Ifrågavarande grupp av understödstagare rekryteras ju icke vidare, utan är utsatt för en hastig förminskning och torde om ett 15-tal år, praktiskt sett hava upphört att finnas till, då de yngsta, som tillhöra gruppen vid nämnda tid, uppnått 82 års ålder. Av nu angivna grunder hava vi funnit oss böra föreslå åt dessa gratialister, vilka, som förut omnämmts, äro helt uteslutna från folkpensioneringens förmåner, ett till 200 kronor ökat gratial från Vadstena krigsmanshuskassa.

Kunna av nuvarande gratialister sist omnämnda 5,446 ej bekomma något pensionstillägg eller understöd, så finnes det, som vi redan förut omnämnt, en grupp om 2,180 man, som endast får åtnjuta dylikt till reducerat belopp på grund av folkpensioneringslagens bestämmelser för övergångsåren 1914—1918, att pensionstillägg eller understöd utgår för dessa år till därtill berättigade med endast respektive 50, 60, 70, 80 och 90 procent. Ograverat pensionstillägg eller understöd skulle alltså utgöra

år 1914	75 kronor
» 1915	90 »
» 1916	105 »
» 1917	120 »
» 1918	135 »

I likhet med vad vi uttalat angående de gratialister, som äro alldeles undantagna från pensionslagens förmåner, anse vi, att även nu ifrågavarande underhållstagare, som under övergångsåren uppnått 67 års ålder, böra vara underkastade en reducering i det sammanlagda understödsbelopp, vi beräknat för dem, som tillfullo komma i åtnjutande av de förmåner, pensionslagen bereder. Då emellertid ej någon av dessa underhållstagare bör bliva sämre ställd än den, som redan den 1 januari 1914 fyllt 67 år, och vilken, enligt vad vi ovan uttalat, borde erhålla 200 kronor i underhåll, att i sin helhet utgå från Vadstena krigsmanshuskassa, hava vi funnit skäligt föreslå, att den gratialist, som under dessa övergångsår fyller 67 år och blir berättigad till pensionstillägg eller understöd, vilket utan inkomstavdrag skulle utgå med respektive 75, 90, 105, 120, 135 kronor, skall från Vadstena krigsmanshuskassa bekomma underhåll till ett belopp så stort, att hans sammanlagda understöd från folkpensioneringen och sagda kassa uppgår till minst 200 kronor, eller för år 1914 kronor 125 och för år 1915 kronor 110. Underhållet för dem, som fylla 67 år under de tre sista övergångsåren, bör utgå med endast 100 kronor eller med samma belopp, som vi föreslagit för alla övriga gratialister över 60 år. Härigenom skulle de, som

år 1916 fylla 67 år, erhålla	$100 + 105 = 205$	kronor
» 1917 » » » »	$100 + 120 = 220$	»
» 1918 » » » »	$100 + 135 = 235$	»

Beträffande *marinen* anföres följande:

Om behovet av förbättring i pensionerna från flottans pensionskassa sålunda delvis genom lagen om allmän pensionsförsäkring med i densamma av oss föreslagen ändring skulle bliva tillgodosett, så gäller detta dock ej för alla nu ifrågavarande flottans pensionstagare, vare sig nuvarande eller blivande. Som vi redan vid refererandet av lagens bestämmelser omnämnde, äro alla personer, som den 1 januari 1914 fyllt 67 år, uteslutna från samtliga de förmåner, pensionslagen bereder. Genom detta stadgande komma, som vi förut visat, 893 nuvarande pensionstagare att gå miste om pensionstillägg eller understöd. För dessa, vilka nått en ålder, då förmågan att själv försörja sig väl måste anses i allmänhet hava upphört, kvarstår alltså behovet av en förbättring i de nuvarande otillräckliga pensionerna. I överensstämmelse med vad vi förut uttalat, hade det varit med rättvisa och billighet förenligt, att pensionen för dem föreslagits till det belopp, som anses motsvara existensminimum eller åtminstone till det sammanlagda understödsbelopp, vi föreslagit för de pensionerade båtsmän, som bliva delaktiga av folkpensioneringen. Orsaken, att vi nu ej ansett oss kunna föreslå så stort sammanlagt understödsbelopp åt dessa enligt pensionslagen överåriga, är väsentligen den högst avsevärda ökning i statsutgifter, som därav skulle föranledas, men härförutom och den omständigheten att, då alla andra medborgare, vilka fyllt 67 år vid pensionslagens trädande i kraft, gå miste om den hjälp, denna lag avser att bereda kommande släkten på ålderdomen, det ju ej kan synas orättvist, om de f. d. båtsmän och marinsoldater, varom nu är fråga, få underkasta sig, att deras understödsbelopp bliva något mindre än det, varav senare generationer av deras likar kunna komma i åtnjutande. Ifrågavarande grupp av understödstagare rekryteras icke vidare utan är utsatt för en hastig förminskning och torde om ett 15-tal år praktiskt sett hava upphört att finnas till, då de yngsta, som tillhöra gruppen, vid nämnda tid uppnått 82 års ålder. Av nu angivna grunder hava vi funnit oss böra föreslå åt dessa flottans pensionstagare, vilka, som förut nämnts, äro helt uteslutna från folkpensioneringens förmåner, en till 200 kronor ökad pension från statsverket att utbetalas genom flottans pensionskassa.

Kunna av nuvarande pensionerade båtsmän och marinsoldater sist omnämnda 893 ej bekomma något pensionstillägg eller understöd, så finnes det, som vi redan förut omnämnt, en grupp om 209 man, som endast får åtnjuta dylikt till reducerat belopp, på grund av bestämmelsen i folkpensioneringslagen, att pensionstillägg eller understöd för övergångsåren 1914—1918 utgår till därtill på grund av arbetsinvaliditet berättigade med endast respektive 50, 60, 70, 80 och 90 procent. Ograverat pensionstillägg eller understöd skulle alltså utgöra

år 1914	75 kronor
» 1915	90 »
» 1916	105 »
» 1917	120 »
» 1918	135 »

I likhet med vad vi uttalat angående flottans pensionstagare, som äro alldeles undantagna från pensionslagens förmåner, anse vi, att även nu ifrågavarande dylika, som under övergångsåren uppnå 67 års ålder, böra vara underkastade en reducering i det sammanlagda understödsbelopp, vi beräknat för dem, som till fulla

komma i åtnjutande av de förmåner, pensionslagen bereder. Då emellertid ej någon av dessa bör bliva sämre ställd än den, som redan den 1 januari 1914 fyllt 67 år, och vilken, enligt vad vi ovan uttalat, borde erhålla 200 kronor i underhåll, att i sin helhet utgå genom flottans pensionskassa, hava vi funnit skäligen föreslå, att den f. d. båtsman, som under dessa övergångsår fyller 67 år och på grund av arbetsinvaliditet blir berättigad till pensionstillägg eller understöd, vilket utan inkomst-avdrag skulle utgå med respektive 75, 90, 105, 120 och 135 kronor, skall genom flottans pensionskassa bekomma pension till ett belopp så stort, att hans sammanlagda understöd från folkpensioneringen och sagda kassa uppgår till minst 200 kronor, eller för år 1914 kronor 125 och för år 1915 kronor 110. Pension för dem, som fylla 67 år under de tre sista övergångsåren, bör utgå med endast 100 kronor eller med samma belopp, som vi föreslagit för alla övriga underhållstagare över 60 år. Härigenom skulle de, som

år 1916 fylla 67 år, erhålla	100 + 105 =	205 kronor
» 1917 » » »	100 + 120 =	220 »
» 1918 » » »	100 + 135 =	235 »

Nyssnämnda betänkanden finnas intagna i 1914 års senare riksdags handlingar 2 saml., 2 avd., 2 band, och tillåter jag mig i övrigt hänvisa till dessa betänkanden.

1912 års sakkunnigas åberopade motivering stödde sig emellertid på *då* gällande lag om allmän pensionsförsäkring av den 30 juni 1913, vars § 37 i övergångsbestämmelserna hade följande lydelse: — — — — —
'Rätt till understöd enligt 33 § tillkommer ej den, som vid tiden för lagens ikraftträdande fyllt sextiosju år.'

För dem, som före utgången av år 1918 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav, bestämmas beloppen av pensionstillägg, understöd och ökning till följande procent av eljest stadgade belopp, nämligen

för den, som under år 1914 förvärvat sådan rätt till	50 %
» » » » » 1915 » » » »	60 %
» » » » » 1916 » » » »	70 %
» » » » » 1917 » » » »	80 %
» » » » » 1918 » » » »	90 %.

På grund av beslut vid 1915 års riksdag har emellertid § 37 erhållit följande ändrade lydelse, enligt lag 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, vilket framgår av förstnämnda lags 3 §, eller:

1 mom. För den, som före utgången av år 1929 förvärvat rätt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring till pensionstillägg eller understöd eller till ökning därav, bestämmas, med den begränsning som omförmäles i 2 mom. här nedan, beloppet av pensionstillägg, understöd och ökning till följande procent av i nämnda lag eljest stadgat belopp, nämligen

för den, som under år 1914	förvärvat sådan rätt, till	50 %
» » » » » 1915	» » » »	60 %
» » » » » 1916	» » » »	70 %
» » » » » 1917	» » » »	80 %
» » » » » åren 1918—1929	» » » »	90 %

2 mom. För den, vilken vid 1914 års ingång fyllt sextiosju år.

Bestämmas beloppet av understöd eller ökning därav till 50 procent av i lagen om allmän pensionsförsäkring eljest stadgat belopp.

Rätt till delaktighet av de förmåner, lag den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring ursprungligen erbjöd, har genom denna ändring blivit betydligt utsträckt vilket haft till följd, att de före 1847 födda pensions- och underhållstagarna kommit i en vida gynnsammare ställning, än efter sistnämnda år födda, beträffande levnadsålder jämförbara pensions- och underhållstagare, på samma gång grunden för 1912 års sakkunnigas motivering för tilldelande av ett högre underhåll och en högre pension för sådana födda före 1847 bortfallit.

Någon anledning att numera låta underhålls- och pensionstagare, födda 1847 och senare, komma vid 67 års ålder i åtnjutande av ett mindre underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa eller pension genom flottans pensionskassa än det, som utgår för sådana födda före 1847, förefinnes sålunda numera ej, och från många av dem det berör hava bevakande framställningar gjorts i syfte att få rättelse i nu berörda hänseende. Även mig synes billighet och rättvisa kräva, att nu rådande missförhållande undanröjes. Den ökade kostnad, som därigenom kan komma att uppstå för statsverket, är jag ej i stånd att här angiva, men med all sannolikhet kommer den ej att uppgå till något avsevärdare årligt belopp, vilket en blivande utredning torde komma att utvisa.»

Statskontoret har i ärendet överlämnat infortrade yttranden från dels arméförvaltningens civila departement och dels direktionen över flottans pensionskassa.

Arméförvaltningens civila departement har i sitt yttrande anfört:

Arméför-
valtningens
civila
departement.

»I anledning av ifrågavarande motion får departementet, som väl endast torde hava att yttra sig om densamma, i den mån den rör underhåll till avskedad manskap vid armén, anmäla, att departementet, som till fullo gillar de av motionären i motiveringen anförda skäl, anser det med motionen avsedda syftet behjärtansvärt och rättvist. Det synes nämligen uppenbart, att, sedan genom lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring underhållstagare, vilka vid 1914 års ingång fyllt 67 år, tillerkänts understöd med 50 procent av i nämnda lag om allmän pensionsförsäkring stadgat belopp, någon anledning ej förefinnes, att i enlighet med bestämmelserna i nädiga kungörelsen den 6 november 1914 låta underhållstagare, födda 1847 och senare, vid 67 års ålder komma i åtnjutande av ett mindre underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa än det, som utgår till sådana, födda före år 1847. På grund härav finner departementet det önskvärt, att den i motionen omförmälda anhållan om utredning må bliva beslutad.

Beträffande kostnaden för den i motionen föreslagna ökningen av underhållen från Vadstena krigsmanshuskassa, torde densamma, så vitt den kunnat vid en hastig undersökning utrönas, för de underhållstagare, som äro födda åren 1847—1851, komma att uppgå till omkring 200,000 kronor.»

Direktionen över flottans pensionskassa har yttrat följande:

*Direktionen
över flottans
pensions-
kassa.*

»Det avskedade manskap vid marinen varom här är fråga, avskedade båtsmän och marinsoldater, pensioneras för närvarande enligt bestämmelserna i nådiga reglementet den 28 oktober 1838 angående styrelsen och förvaltningen av amiralitetskrigsmanskassan och med de belopp, som finnas angivna i nådiga cirkuläret den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner till flottans gemenskap m. m. samt i nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 och den 30 oktober 1914. Enligt sistnämnda kungörelse har förordnats, att pensionen från flottans pensionskassa för avskedad båtsman eller marinsoldat, vilken uppnått en ålder av 60 år, skall utgå med 100 kronor, att pensionen för sådan pensionär, som är född tidigare än den 1 januari 1847, skall utgå med 200 kronor, för sådan pensionär, som är född år 1847, med 125 kronor och för sådan pensionär, som är född år 1848, med 110 kronor. Till grund för dessa bestämmelser ligga i huvudsak vad 1912 års sakkunniga för avgivande av utredning och förslag i fråga om höjning av underhåll och pensioner till avskedad manskap vid armén och marinen i sina avgivna betänkanden anfört.

Enär lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring uti 37 § stadgade, att rätt till understöd enligt samma lag ej tillkomme den, som vid lagens ikraftträdande den 1 januari 1914 uppnått 67 års ålder, bestämdes enligt förenämnda kungörelse den 30 oktober 1914 för de pensionärer, som voro födda före den 1 januari 1847 och som sålunda voro helt uteslutna från möjligheten att erhålla understöd enligt pensionsförsäkringslagen, pensionen genom flottans pensionskassa till 200 kronor. För senare födda pensionärer höjdes pensionen så mycket, att sammanlagda beloppet av pensionen från flottans pensionskassa och högsta möjliga understöd från folkpensioneringen uppginge till minst 200 kronor.

Uti berörda stadgande angående folkpensioneringen vidtogs genom lagen den 8 juni 1915 den ändringen, att till den, som vid 1914 års ingång fyllt 67 år, finge utgå ett understöd med 50 procent av i lagen om allmän pensionsförsäkring eljest stadgat belopp. I enlighet härmed kan numera även till före den 1 januari 1847 födda pensionerade marinsoldater och båtsmän i händelse av föreliggande arbetsinvaliditet och därest jämväl övriga förutsättningar för understöds erhållande förefinnas, utgå ett understöd av 75 kronor. En sådan pensionär kan sålunda från flottans pensionskassa och från allmänna folkpensioneringen tillsammans få uppbära 275 kronor, i vilket fall han kommer i en fördelaktigare ställning än först år 1847 eller senare födda pensionärer, vilka under i övrigt lika förhållanden i sådant avseende i bästa fall kunna komma i åtnjutande av ett sammanlagt belopp av 250 kronor, vilket enligt lagen den 8 juni 1915 är fallet först i fråga om den, som efter år 1929 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd från folkpensioneringen och därjämte, på grund av föreskrifterna i ovannämnda kungl. kungörelse den 30 oktober 1914, uppnått en ålder av 60 år.

I händelse av bifall till motionärens förevarande framställning torde ifrågasvarande pensioner vid den av motionären föreslagna åldern av 67 år, därest förutsättningarna för understöd eller pensionstillägg från folkpensioneringen föreligga, komma i åtnjutande av pension från flottans pensionskassa och nämnt pensionsstillägg eller understöd med de belopp, som framgå av bilagda tablå I, tillsammans högst uppgående till 350 kronor, under det att samma belopp enligt nuvarande bestämmelser torde utgå enligt bilagda tablå II.

Den ökade kostnad för statsverket, som skulle föranledas av bestämmelser i enlighet med motionen, framgår av bilagda uppgift, vid vars uppgörande emellertid hänsyn icke tagits till den minskning i utgifterna, som blir en följd av genom dödsfall föranledd avgång. Under senaste tioårsperioden har enligt bilagda uppgift medeltalet dödsfall per år uppgått till 93.

Enligt pensioneringsbestämmelserna i 1838 års reglemente är det avskedade manskapet i pensionshänseende indelat i fem klasser allt efter, i fråga om i tjänsten skadat manskap, skadans omfattning och följder och i fråga om övriga den avskedades längre eller kortare tjänstetid, minst tjugo år. Då nu föreliggande förslag såsom grund för pensionsförhöjning uteslutande lägger den avskedades ålder, innebär detta ett frångående av principen i nämnda reglemente, men ett sådant frångående i avseende å ifrågavarande pensionärer har redan ägt rum genom det riksdagens beslut, som utmynnat i ovannämnda nådiga kungörelse den 30 oktober 1914.»

Statskontoret.

För egen del har statskontoret åberopat vad arméförvaltningens civila departement och direktionen över flottans pensionskassa här ovan anfört.

De i direktionens över flottans pensionskassa yttrande åberopade tablåer och uppgifter finnas såsom särskilda bilagor fogade vid detta utlåtande.

Utskottet.

Även utskottet anser det med motionen avsedda syftet behjärtansvärt och rättvist. Då genom numera utfärdad lag underhållstagare, vilka vid 1914 års ingång fyllt 67 år, tillerkänts understöd med 50 procent av i allmänna pensionsförsäkringslagen stadgat belopp, lärer anledning icke förefinnas att jämlikt 1914 års bestämmelser låta underhållstagare, födda år 1847 och senare, vid 67 års ålder komma i åtnjutande av ett mindre underhåll än det, som utgår till dem, vilka äro födda före år 1847. Det synes därför vara önskvärt, att en utredning, på sätt i motionen blivit ifrågasatt, snarast möjligt kommer till stånd; och har utskottet alltså funnit sig böra tillstyrka motionärens framställning.

Utskottet hemställer,

att riksdagen, med bifall till förevarande motion II: 34, må besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och under vilka villkor underhåll och pensioner till avskedat indelt manskap vid armén och flottan må kunna utgå med ett belopp av tvåhundra kronor årligen till varje underhålls- och pensionsberättigad vid fyllda 67 år.

7:o) I en till riksdagen den 5 april 1918 avlåten proposition, nr 303, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att till förre volontären vid fälttelegrafkåren *Nils Josef Andersson* må — utan hinder därav, att framställning om ersättning icke blivit gjord inom den i § 12 av förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, föreskrivna tid — från bevaringsmanskapets invalid- och pensionsfond utbetalas den ersättning, vartill han enligt grunderna för nämnda förordning kan anses berättigad.

Angående
ersättning till
f. volontären
N. J. An-
dersson i an-
ledning av
kroppsskada
ådragen
under mili-
tärtjänst-
göring.

I fråga om den i ärendet förebragta utredningen får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för den 5 april 1918.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställer,

att ifrågavarande proposition må av riksdagen bifallas.

C. Allmänna indragningsstaten.

I. Angående lantförvarsdepartementet.

8:o) I en till riksdagen den 26 april 1918 avlåten proposition, nr 355, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att förre musiksergeanten vid Hallands regemente *Gustaf Adolf Blomqvist* må från och med 1918 års ingång under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 300 kronor.

Angående
pension åt f.
musik-
sergeanten G.
A. Blomqvist.

Den i ärendet förebragta utredningen återfinnes i statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden den 26 april 1918.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att förre musiksergeanten vid Hallands regemente *Gustaf Adolf Blomqvist* må från och med 1918 års ingång under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av trehundra kronor.

Angående
pensioner åt
tolv änkor
efter arbetare
vid Karl
Gustafs stads
gevärsfaktori.

9:o) I en inom andra kammaren av herrar *Kropp* och *Bärg* i *Katrineholm* väckt motion, nr 142, har anförts följande:

»De hårda tider, som nu trycka Sveriges inbyggare i allmänhet, göra sig särskilt kännbara för vissa klasser, som ej äga möjlighet eller förmåga att på något sätt åstadkomma ens det ringaste vederlag för utjämning av de uppkomna missförhållandena. Hit höra ålderstigna och medellösa änkor. Även om det ej är tänkbart, att alla i sådan ställning skulle kunna av staten påräkna särskild hjälp för hindrandet av nöd och bekymmer, finnas dock några, vilka på grund av det förhållande, som varit rådande emellan staten och deras män, synas kunna hava anspråk på statsunderstöd för sin fortfarande utkomst. Vi avse nu närmast änkor efter arbetare med långvarig och trogen tjänst vid *Karl Gustafs stads gevärsfaktori*. Dylika arbetare måste, då deras anställning fortgått till dess den avbrutits antingen av döden eller av ålderdom och sjuklighet, anses likställda med stats-tjänstemän, för vilkas änkor staten har pensionsskyldighet. Att dylika arbetare ej kunnat erhålla fullmakt å sin anställning beror uteslutande på organisationen av den statsverksamhet, för vilken de ägnat sitt liv. För denna formella skiljaktighet böra emellertid varken arbetarna själva eller deras änkor undandragas de förmåner, staten bereder andra sina tjänare och deras änkor.

Vi våga nu värdsamt till riksdagen hänskjuta frågan om pension åt följande änkor efter personer, som haft anställning å *gevärsfaktori*et, och i sammanhang därmed meddela de upplysningar om inverkan omständigheter, som vi kunnat inhämta.

1. Stockmakaren *Gustaf Anders Almqvists* änka *Kristina Katarina Almqvist*, född *Eriksson* den 2 maj 1846. Vid sin död år 1907 hade mannen under 17 år haft anställning vid *faktori*et och var fortfarande där anställd. Änkan är medellös, åtnjuter folkpension med kronor 47.20 årligen och är nu boende hos en sin dotter i *Eskilstuna*.

2. Förmannen *Carl Johan Bergströms* änka *Johanna Sofia Bergström*, född *Andersson* den 30 december 1848. Mannen erhöll år 1913 avsked med pension efter 50 års tjänst vid *gevärsfaktori*et och erhållen medalj för nit och redlighet. Han dog 1915. Änkan är medellös, har kronor 70.80 i pension och har tidtals haft fattigunderstöd. Hon bor hos en dotter, som har två barn att försörja.

3. Stockmakaren *Anders Fredrik Bjurlings* änka *Johanna Fredrika Bjurling*, född *Blomqvist* den 29 september 1842. Mannen var efter 38 års tjänst föreslagen till erhållandet av medalj år 1907, då döden inträffade. Enligt intyg av komministern i *Eskilstuna församling* är änkan mindre bemedlad. Hon har, enligt uppgift från annat håll, en årsinkomst av ej fullt 200 kronor.

4. Förmannen *Anders Engbloms* änka *Anna Sofia Carolina Engblom*, född *Andersson* den 13 december 1832. Mannen, som dog 1911, erhöll avsked med pension 1910 efter 60 års tjänst och erhållen silvermedalj. Änkan är medellös och har i folkpension kronor 47.20.

5. Filaren *Frans Alfred Grönlunds* änka *Augusta Vilhelmina Grönlund*, född *Hammarbäck* den 15 juli 1857. Mannen erhöll efter 35 års tjänst och tilldelad silvermedalj avsked med pension år 1907 och avled 1917. Änkan är medellös och lider, enligt läkarbetyg, av sjukdom, på grund varav hennes arbetsförmåga är nedsatt.

6. Filaren Gustaf Bernhard Janssons änka *Carolina Vilhelmina Jansson*, född Holmström den 12 november 1840. Mannen, som erhållit silvermedalj, frånträdde sin anställning efter 40 års tjänst år 1913 med pension och avled år 1917. Änkan är, enligt intyg av pastor i Fors' församling, medellös. Hon underhålls av en dotter, som är lärarinna.

7. Förmannen Per Vilhelm Janssons änka *Klara Lovisa Jansson*, född Andersson den 5 september 1845. Mannen var under 22 år och fortfarande anställd vid faktoriet, då han år 1912 avled. Änkan, som har folkpension å kronor 70.80, är i övrigt medellös och underhålls av sina barn.

8. Förmannen Emil Sundholms änka *Maria Eleonora Sundholm*, född Molin den 12 december 1876. Mannen avled år 1911 under anställning vid gevärsfaktoriet, vilken anställning han innehaft i 22 år. Änkan är medellös och har att försörja två barn, av vilka det ena är fött efter fadrens död. Hon är medellös och, enligt läkarbetyg, i följd av kronisk magsjukdom och allmän svaghet oförmögen att genom arbete förvärva vad till livets uppehälle oundgängligen erfordras.

9. Verktygsarbetaren Carl Alfred Svedins änka *Stina Katarina Svedin*, född Jansson den 23 mars 1841. Mannen dog år 1911 under sin anställning vid gevärsfaktoriet, vilken han innehaft i 28 år. Änkan är medellös och har jämte folkpension å kronor 70: 80 fattigunderstöd.

10. Härdaren Carl Otto Westholms änka *Anna Sofia Westholm*, född Andersdotter den 2 april 1848. Mannen hade vid sitt avsked år 1909 i 34 år varit anställd vid gevärsfaktoriet och därunder erhållit silvermedalj och erhöll efter avskedstagandet pension. Änkan är medellös och sjuk. Hon har folkpension å kronor 62: 40 och försörjes i övrigt av en i Nyfors bosatt dotter.

11. Smidesarbetaren Ulrik Vidergrens änka *Anna Lovisa Vidergren*, född Andersson den 14 september 1846. Efter 30 års anställning vid gevärsfaktoriet erhöll mannen avsked år 1902 och avled 1911. Änkan är medellös och sjuklig. Hon har folkpension å kronor 70: 80 samt dessutom årligen 20 kronor i understöd från en enskild fond.

12. Brandvaktsförmannen Carl Oskar Vikstrands änka *Kristina Katarina Vikstrand*, född Löth den 21 februari 1834. Efter 32 års tjänst, varunder han erhållit silvermedalj, undfick mannen avsked med pension år 1910 och avled år 1917. Änkan är medellös. Hon har folkpension å kronor 70: 80 samt försörjes i övrigt av en måg, som är arbetare.

Samtliga nu omförmälta änkor, för vilka frejdbetyg vidfogas, åtnjuta medborgerligt förtroende.

För flera andra änkor efter faktoriarbetare har önskan om utverkandet av pension framställts; men som dessa icke befunnits vara i en särskilt bekymmersam ekonomisk ställning, ha vi ansett framställning om pension åt dem icke böra motionsledes göras. Vi hålla nämligen före, att även om, på grund av vad ovan anförts, ett allmänt berättigande till pension för änkor efter faktoriarbetare må anses föreligga, det likväl icke, då i allt fall rättigheten ej är i lag och författning försäkrad, bör ankomma på enskild motionär att taga initiativ till densammes befastande. Fördenskull ha vi begränsat vår vördsamma framställning till sådana fall, där verkligt behov och ömmande omständigheter förefinnas.

Vidkommande det belopp, som bör en var tillkomma, synes detta böra lämp-

ligen bestämmas till 300 kronor årligen samt beräknas och utgå från och med innevarande år från allmänna indragningsstaten.

På grund av vad vi sålunda anfört, få vi vördsamt hemställa, att riksdagen täcktes medgiva, att från allmänna indragningsstaten må från och med den 1 januari 1918 årligen till en var av ovan angivna tolv änkor efter arbetare vid gevärsfaktoriet, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förbliver, utbetalas pension å trehundra kronor.»

Vid motionen finnas fogade åtskilliga intyg, till vilka utskottet anhåller att få hänvisa.

På anmodan av statskontoret har arméförvaltningens artilleridepartement avgivit yttrande i ärendet, så lydande:

Arméförvaltningens artilleridepartement.

»Artilleridepartementet, under vilket gevärsfaktoriet lyder, har under hand inhämtat upplysningar från gevärsfaktoriet och kan vitsorda de av motionärerna lämnade uppgifter om varje arbetares anställningstid och övriga till hans anställning hänförliga förhållanden samt kan tillägga, att en var av de i motionen uppgivna arbetare på ett tillfredsställande sätt skött sina åligganden och sig väl skickat. Av motionärerna lämnade upplysningar om de ifrågavarande änkornas ekonomiska ställning överensstämma jämväl med upplysningar från gevärsfaktoriet.

I frågan om motionens bedömande efter förut för pensioners beviljande följda grunder, kan väl invändas, att framställning om och följaktligen jämväl beviljandet av pensioner i fall, sådana som det föreliggande, ej äro vanliga, men artilleridepartementet anser likväl det icke vara stridande mot de principer, som för pensioners beviljande under senaste tiden tillämpats. Exempelvis kan såsom ett analogt fall anföras 1916 års riksdags beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om pension till förre besiktningsrustmästaren Per Gustav Anderssons änka Katarina Karolina Andersson, född Sundqvist, vilken tillerkändes pension å allmänna indragningsstaten med 300 kronor årligen. Liksom faktoriarbetarna var Andersson ej författningssenligt berättigad till pension ur arméns pensionskassa eller annan allmän kassa, men hade i likhet med flera av de i motionen omnämnda faktoriarbetarna tillerkänts pension å allmänna indragningsstaten, varifrån pension otvivelaktigt enligt hävdvunnen sed skulle hava beviljats även de övriga faktoriarbetarna, om de fått leva tills de hunnit den ålder, 60 år, som för pensions erhållande anses böra fordras, och fortfarande varit anställda vid faktoriet. Artilleridepartementet kan i övrigt ansluta sig till motionärernas uttalande om faktoriarbetares likställighet med stats-tjänstemän i vad detta uttalande gäller de faktoriarbetare, för vilkas änkor pensionerna begäras, och även andra sådana, som efter erhållen anställning vid faktoriet därmed fortfara under sin återstående livstid eller till dess ålder eller sjukdom föranlett deras avgång. Att de icke kunnat erhålla ordinarie anställning beror därpå, att deras avlöning utgått från extra ordinarie statsanslag. För statspensionering av gevärsfaktoriarbetare med tillräckligt antal levnads- och tjänsteår ävensom för pensionering av sådana arbetares änkor och änkor efter faktoriarbetare, som under anställningstiden avlidit, kunna följaktligen, enligt artilleridepartementets förmenande, göras gällande samma grunder, som för pensionering av tjänstemän å ordinarie stat och deras änkor.»

För egen del har statskontoret gent emot vad såväl i motionen som i artilleridepartementets yttrande anförts om statens skyldighet att pensionera statstjänares änkor framhållit, att hittills såsom princip gällt, att statstjänares familjepensionering borde bestridas väsentligen med deras egna avgifter och borde staten i detta avseende inskränka sig till att medverka till bildande av kassor för sådant ändamål. Endast där det gällt änkor efter befattningshavare, för vilka sådan anordning icke vidtagits, hade under förutsättning att nödläge föreläge pension eller understöd av statsmedel ansetts böra ifrågakomma. Att frångå denna princip ansåge kungl. statskontoret innebära stora betänkligheter och medföra vittgående konsekvenser. Statskontoret.

Utskottet behjärtar till fullo den ekonomiskt brydsamma ställning, vari här ifrågavarande änkor efter arbetare vid gevärsfaktoriet befinna sig. Utskottet vill också för sin del i likhet med arméförvaltningens artilleridepartement ansluta sig till motionärernas uttalande om faktoriarbetares likställighet med statstjänare, såväl vad angår de arbetare, för vilkas änkor pension nu ifrågasättes, som ock sådana arbetare, vilka, efter det de vunnit anställning vid faktoriet, behålla denna under sin återstående livstid eller till dess de nödgats avgå på grund av ålder eller sjukdom. Som deras avlöning utgått från extra ordinarie statsanslag, hava de icke kunnat erhålla ordinarie anställning. Departementet har emellertid framhållit, att för statspensionering av gevärsfaktoriarbetare, vilka uppnått tillräckligt antal levnads- och tjänstår, ävensom för pensionering av deras änkor eller under anställningstiden avlidna faktoriarbetares änkor syntes kunna göras gällande samma grunder som för pensionering av ordinarie statstjänare och deras änkor. Utskottet.

Statskontoret har i avseende härå erinrat, att hittills såsom princip gällt, att statstjänares familjepensionering borde bestridas väsentligen med deras egna avgifter och borde staten därvidlag inskränka sig till att medverka till bildande av kassor för sådant ändamål. Att frångå denna princip ansåge statskontoret innebära stora betänkligheter och medföra vittgående konsekvenser.

Utskottet kan för sin del icke annat än instämma i artilleridepartementets ovanberörda uttalande och tillåter sig att i avseende härå erinra om det betänkande och förslag, som den 3 november 1917 avgivits av de inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga för det statsunderstödda pensionsväsendets centralisering. Bemälda sakkunniga hava nämligen i berörda betänkande bland annat erinrat, hurusom pensionsväsendets centralisering underlättade beredande av pensionsrätt även

åt andra tjänstemannagrupper, som syntes böra påräkna lika stort intresse å statens sida för deras pensionsfråga som åtskilliga grupper, t. ex. vid statens järnvägar, telegrafverket och vattenfallsverket m. m. I främsta rummet åsyftades därvid de stora grupper av statens egna tjänst innehavare, vilka ännu icke hade rätt till vare sig tjänstepension eller familjepension, nämligen de, som hade icke ordinarie anställning och icke tillhörde nyssnämnda grupper. Fast anställda arbetare vid t. ex. arméns verkstäder borde enligt de sakkunnigas mening kunna göra anspråk på lika goda pensionsförmåner som sådana arbetare vid statens järnvägars verkstäder. Och överhuvud syntes det böra tagas i övervägande, om ej alla icke ordinarie statstjänare, som hade en mera fast anställning, borde erhålla rätt till såväl tjänste- som familjepension. De sakkunniga hava också framlagt förslag i ämnet, och är detta ärende för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Frågan om dessa icke ordinarie statstjänares rätt till såväl tjänste- som familjepensionering är enligt utskottets mening en angelägenhet av stor betydelse, åt vilken statsmakterna böra ägna särskild uppmärksamhet. Man torde också kunna förvänta, att de sakkunnigas förslag så snart sig göra låter i vederbörlig ordning upptages till behandling och därefter förelägges riksdagen. Under sådana förhållanden och då därvid även här ifrågavarande kategorier av arbetares och deras änkors pensionsförhållanden komma under omprövning, har utskottet med hänsyn till de betänkligheter och konsekvenser statskontoret framhållit, icke velat vare sig genom tillstyrkande av bifall till motionen eller annorledes föregripa resultatet av de sakkunnigas utredning.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion II: 142 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

II. Ang. sjöförsvarsdepartementet.

Angående ersättning till korporalen J. E. Normans änka Agnes Cecilia Norman och makarnas tre minderåriga barn.

10:o) I en till riksdagen den 30 april 1918 avlåten proposition, nr 378, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att korporalen Johan Edvin Normans änka *Agnes Cecilia Norman* och makarnas *minderåriga barn* Gustaf Edvin Sigfrid, Erik Gunnar och Edgar Sixten må å allmänna indragningsstaten åtnjuta ersättning till belopp och under villkor i övrigt, som finnas angivna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

I fråga om utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till statsprotorådskollet över sjöförsvarsärenden den 30 april 1918.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva,

att korpralen Johan Edvin Normans änka Agnes Cecilia Norman och makarnas minderåriga barn Gustaf Edvin Sigfrid, Erik Gunnar och Edgar Sixten må å allmänna indragningsstaten åtnjuta ersättning till belopp och under villkor i övrigt, som finnas angivna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

III. Ang. Civildepartementet.

11:o) I en till riksdagen den 29 april 1918 avlåten proposition, nr 374, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att förre uppsyningsmannen vid Göteborgs hospital Karl Oskar Anderssons änka *Sofia Charlotta Andersson* må från och med den 1 december 1917 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver änka, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 300 kronor.

Angående pension åt förre uppsyningsmannen vid Göteborgs hospital K. O. Anderssons änka Sofia Charlotta Andersson.

Beträffande de till stöd för denna framställning anförda skäl får utskottet hänvisa till ovanberörda statsrådsprotokoll.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot förevarande förslag, hemställer,

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition må vinna riksdagens bifall.

Stockholm den 16 maj 1918.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Bilaga A.**Tablå I**

utvisande beloppen av dels pension från flottans pensionskassa, som i *händelse av bifall till S. Welins motion nr 34 vid 1918 års riksdag* skulle utgå och dels av det eventuellt högsta understödet från allmänna folkpensioneringen, som under de i lagen om allmän pensionsförsäkring givna förutsättningar kunna utgå till avskedade båtsmän och marinsoldater, då de uppnått en ålder av 67 år.

F ö d e l s e å r	Uppnå 67 års ålder år	Antal nu levande	Pension från flottans pen- sionskassa	Understöd från allmänna folkpensio- neringen	Summa
Före 1847	—	534	200 —	75 —	275 —
1847	1914	31	200 —	75 —	275 —
1848	1915	36	200 —	90 —	290 —
1849	1916	40	200 —	105 —	305 —
1850	1917	34	200 —	120 —	320 —
1851	1918	32	200 —	135 —	335 —
1852	1919	30	200 —	135 —	335 —
1853	1920	33	200 —	135 —	335 —
1854	1921	34	200 —	135 —	335 —
1855	1922	34	200 —	135 —	335 —
1856	1923	32	200 —	135 —	335 —
1857	1924	21	200 —	135 —	335 —
1858	1925	36	200 —	135 —	335 —
1859	1926	17	200 —	135 —	335 —
1860	1927	17	200 —	135 —	335 —
1861	1928	11	200 —	135 —	335 —
1862	1929	12	200 —	135 —	335 —
1863 och följande år.....	1930	1	200 —	150 —	350 —

Karlskrona den 13 mars 1918.

A. R. Lundgren.

Bilaga B.

Tablå II

utvisande beloppen av dels pension från flottans pensionskassa *efter nuvarande bestämmelser* och dels av det eventuellt högsta understöd från allmänna folkpensioneringen, som under de i lagen om allmän pensionsförsäkring givna förutsättningar kunna utgå till avskedade båtsmän och marinsoldater, då de uppnått en ålder av 67 år.

F ö d e l s e å r	Uppnä 67 års ålder år	Pension från flottans pen- sionskassa vid upp- nådda 67 år	Understöd från all- männa folk- pensione- ringen	Summa
Före 1847	—	200	—	275
1847	1914	125	—	200
1848	1915	110	—	200
1849	1916	100	—	205
1850	1917	100	—	220
1851	1918	100	—	235
1852	1919	100	—	235
1853	1920	100	—	235
1854	1921	100	—	235
1855	1922	100	—	235
1856	1923	100	—	235
1857	1924	100	—	235
1858	1925	100	—	235
1859	1926	100	—	235
1860	1927	100	—	235
1861	1928	100	—	235
1862	1929	100	—	235
1863 och följande år	1930	100	—	250

Karlskrona den 13 mars 1918.

A. R. Lundgren.

Bilaga C.

Uppgift

på den ökning av förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap, som skulle erfordras för att öka pensionerna till 200 kronor åt f. d. båtsmän och marinsoldater, vilka under vart och ett av nedannämnda år uppnått en ålder av lägst 67 år.

för år 1919	kronor 19,165:—	för år 1925	kronor 38,165:—
» » 1920	» 22,465:—	» » 1926	» 39,865:—
» » 1921	» 25,865:—	» » 1927	» 41,565:—
» » 1922	» 29,265:—	» » 1928	» 42,665:—
» » 1923	» 32,465:—	» » 1929	» 43,865:—
» » 1924	» 34,565:—	» » 1930	» 43,965:—

Karlskrona den 12 mars 1918.

AXEL ANDERSON.

Expedieras:

A. R. Lundgren.

Bilaga D.

Uppgift

å medeltalet av under tio-års-perioden 1908—1917 med döden avgångna båtsmän och marinsoldater.			
1908.....	97	1915.....	90
1909.....	107	1916.....	85
1910.....	93	1917.....	74
1911.....	119		
1912.....	97		= 932
1913.....	93	Medeltal	93
1914.....	77		

Karlskrona den 13 mars 1918.

M. FONDAHN.

Antalet den 31 december 1917 levande pensionerade båtsmän och marinsoldater utgjorde 998.

Expedieras:
A. R. Lundgren.
 Kamrerare.